

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-22-3

Eesti Kohtuekspertiisi Instituut (EKEI) on seisukohal, et kohtupsühhiaatria ja kohtupsühholoogia ekspertidele ekspertiisi tegemisel tasu maksmise kord, mis on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 322 „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise korras“ on kooskõlas põhiseadusega.

Riiklikult tunnustatud ekspertide (RTE) poolt on käesoleval aastal esitatud mitmeid ekspertiisiarveid, mis ületavad „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusajade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise korras“ sätestatud EKEI, kui riigiasutus on lähtunud maksmisel kehtivatest õigusaktidest ja nende tõlgendusest ning pole pidanud võimalikuks maksta kohtupsühhiaatriaekspertiiside eest rohkem kui viidatud kord ette näeb. Samuti pole korrast suuremate arvete puhul olnud sageli arusaadav, kuidas märgitud hind on kujunenud ning EKEI pärimise peale esitatud põhjendused pole olnud piisavad.

Ekspertiisi tehes rakendab ekspert ühesuguseid teaduslikke meetodeid ja teeb iga kord ekspertiisi tehes enam-vähem samu uuringuid, mistõttu jääb arusaamatuks miks mõnel juhul kohtupsühhiaatria ekspertiisiakt sarnaneb teadustööga. Vaidlusaluse ekspertiisiakti puhul jääb näiteks arusaamatuks 53 tundi ekspertiisiakti eelteksti koostamisele kulunud aeg ja sellele lisaks sama tundide arv akti vormistamiseks. Ekspertiisiakti haiguslugude, kriminaaltoimikust ütluste ja menetlustoimingute ümberkirjutamine ei ole põhjendatud ja sellele on korduvalt juhitud ekspertide tähelepanu nii menetlejate kui ka EKEI poolt.

Ajakulu suurenemist tekitavad ka ekspertide sõitmised mööda Eesti erinevaid asutusi, kus eksperdid koguvad kohapeal paberkandjal ekspertiisimaterjale. Nimetatud tegevus tekitab ajakulu ja ekspertiisi valmimise tähtaja pikenemist. Vastavalt KrMs § 98 lg 1 ja TsMs § 302 lg 2 alusel on eksperdil õigus taotleda ekspertiisimaterjalide täiendamist. Otstarbekas on igal juhul ekspertiisimaterjalide hankimine elektroonselt, mitte ise kohapeale sõites nende paljundamine ning hilisem ümber trükkimine.

EKEI kogemuse põhjal võime öelda, et ühe kohtupsühhiaatria ekspertiisi valmimine võtab aega 24-30 tundi ja kompleksekspertriis 48-60 tundi, mistõttu jääb arusaamatuks antud kohtupsühhiaatrilise-kohtupsühholoogilise ekspertiisi valmimiseks kulunud 416,4 tundi. Ringkonnakohus on oma lahendis samuti märkinud, et eeldatavalt kulub lihtsama kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi tegemiseks 20 tundi ja keerukama puhul 60 tundi. Peame vajalikuks, et juhtudel kus ekspertiisi kulud võivad juhtumi erilise keerukuse tõttu osutada suuremaks, kui tavapärane, eksperdid informeeriksid sellest eelnevalt kohut, et ekspertiisikulud on kehtestatud hinnast suuremad ja ületavad oluliselt ekspertiisikulude katteks ette nähtud tasu.

EKEI on seisukohal, et tagamaks kodanikele võrdse juurdepääsu õiglasele kohtumõistmisele ja ekspertiisidele on Vabariigi Valitsus kehtestanud määruses fikseeritud hinna enim määratavatele ekspertiisiliikidele. Tasude piirmäärade eemaldamisel muutuksid ekspertiisihinnad prognoosimatuks. Fikseeritud hindade eesmärk on, et ekspertiisihindade regulatsioon oleks piisavalt paindlik, kuid usaldusväärne ning tagaks asjassepuutuvate isikute õigused. Kohtupsühhiaatria ja kohtupsühholoogia valdkonna ekspertiise on proportsionaalselt rohkem teiste valdkonna ekspertiisidest (ca 2000 ekspertiisi aastas).

Oleme nõus, et Vabariigi Valitsuse kord vajab tervikuna uuendamist. Juhime Riigikohtu tähelepanu asjaolule, et tunnistades EV Põhiseadusega vastuolus olevaks Vabariigi Valitsuse määruse nr 322 „Kriminaal-, väärteo-, tsiviil- ja haldusasjade menetlusest osavõtjatele tasu maksmise ja kulude hüvitamise kord“ § 5² lg 1 punkti 2 ja lõike 3, toob see kaasa olukorra, kus teiste kohtupsühhiaatria ekspertiiside liikide tasu ning selle arvutamise alused jäävad samaks. Muutub vaid kohtupsühhiaatria-kohtupsühholoogia ekspertiisi tasu arvutamise alus, mis ei oleks enam fikseeritud summa (praegu 380 eurot). Samuti kaob ära lõikes 3 olev võimalus küsida keerukama ekspertiisi eest kuni kolmekordset tasu, mis omakorda tähendab teiste vaidlustatud määruse § 5² lõikes 1 loetletud ekspertiiside tegijatele keerukamate asjade puhul senisest veelgi väiksemat tasu.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ivar Prits
direktor

Marika Väli
marika.vali@ekei.ee

